

JE LI PRVENSTVENO DOBRA RIJEČ?

Božidar Čečuk ima dobar jezični osjećaj i stalno nastoji da ga ojača pa pita je li *prvenstveno* dobra riječ. On za taj pojam upotrebljava *poglavito, ponajprije, u prvom redu*. Rekoh mu da jest, jer kad je *prvenstvo* dobra riječ, onda je i *prvenstveno*. Na to mi on reče da se *prvenstveno* nalazi u Brodnjakovu *Razlikovnome rječniku* u lijevom stupcu. I zaista, kad pogledamo, nalazimo:

prvenstveno pril – ponajprije, u prvom redu.

Bez ikakva broja, bez ikakve oznake, a kako treća natuknica iza toga piše:

prvobitni greh m rel – istočni grijeh.

možemo to shvatiti da Brodnjak prilog *prvenstveno* smatra srbizmom. Kako je do toga došao, ja ne znam. Iz onoga što znam, zaključujem da srbizam nije. Samo kako to dokazati? Mislim da je jednostavno, kao što sam već rekao: ako *prvenstvo* nije srbizam, onda ne može biti ni *prvenstveno*. Sad samo treba pokazati da se *prvenstven(o)* upotrebljavalo prije 1918., iako to samo po sebi ne mora biti najčvršći dokaz, ali je važan taj podatak kao i podatak da su ga upotrebljavali hrvatski pisci za koje se može pretpostaviti da nisu bili pod srpskim utjecajem.

U Akademijinu rječniku ima jedna potvrda za pridjev *prvenstven*, i to od srpskoga pisca Miličevića, ali ni to nije dovoljno za dobru ocjenu. Pogledamo li u Benešićev *Rječnik hrvatskoga književnog jezika*, naći ćemo *prvenstveno* samo kod A. Cesarca: "Ja mislim, Buga, da je u tvom, prvenstveno tvome interesu, da ubuduće izbjegavamo sve, što bi i najmanje dalo pravo tvojoj majci da te napada" pa bismo i opet mogli posumnjati u taj dokaz

jer Cesarec nije pisac u čiji bismo se jezik mogli potpuno pouzdati, pogotovu što je u jednoj fazi svojega pisanja prihvatio i ekavicu.

U rječniku dviju Matica za pridjev *prvenstven(i)* nalazimo dvije hrvatske potvrde: *Podajući prvenstvenu važnost književnoj sadržini, ne zanemaruju ipak [...] ni formalne strane.* (Hrvatska revija, dvomjesečnik MH, 1928.) – *Osnivanjem Kuglačkog saveza [...] raspisana {su} prva prvenstvena natjecanja.* (Sportsko kuglanje, 1955.) Za prilog *prvenstveno* jednu: *Stoka [...] se gaji [...] prvenstveno radi mlijeka.* (Ekonomska geografija; Zagreb). Prvi je primjer teže osporavati.

U Moguševu *Hrvatskome čestotnome rječniku* imenica *prvenstvo* potvrđena je 24 puta, pridjev *prvenstven(i)* 3 puta, a prilog *prvenstveno* 23 puta. U tome rječniku nema surječja i potrebnih podataka pa ne znamo čije su to potvrde, ali su ipak sve hrvatske jer je građa samo iz hrvatskih izvora.

Za to značenje valja spomenuti i prilog *prioritetno*. U spomenutom Moguševu rječniku imenica *prioritet* nalazi se 14 puta, pridjev *prioritetni* 5 puta, a priloga *prioritetno* nema ni jedanput, ali znam da se često upotrebljava, a ja bih između *prioritetno* i *prvenstveno* ipak izabrao *prvenstveno*.

Prigovor može biti jednostavan: Što će nam *prioritetno* i *prvenstveno* kad imamo svoje riječi. Učinilo mi se da je to *poglavito*. Po mojem jezičnom osjećaju i znanju to je samo hrvatska riječ. Da to provjerim, išao sam pogledati potvrde za pridjev *poglaviti* i prilog *poglavito* u rječnik dviju Matica. Za njih sam našao hrvatske potvrde od Jurkovića, Nehajeva, Kumičića, A. Kovačića, Leskovara, Kosora, Mulabdića i Kolara, ali i četiri srpske. Kad bi te potvrde bile obilnije, mi-

slim da bi broj hrvatskih bio još veći, ali ne će to biti važno. Važno je što se na temelju ovoga može reći da je i *prvenstveno* dobra riječ gledano u cjelini hrvatskoga jezika, ali to nikoga ne obvezuje da ju upotrebljava ako ne želi. Ali nije dobro da si sami bez valjanih razloga sužavamo izbor.

Stjepan Babić

JEDNOĆA ILI JEDNOTA

Nevenka Starčević-Kapetanović, profesorica hrvatskoga jezika, pita jesu li *jednoća* i *jednota* hrvatske riječi ili je jedna od njih srpska. Odgovorio sam joj: ako joj koja od njih treba zbog sroka u pjesmi (ona je i pjesnikinja), onda može upotrijebiti onu koja joj treba jer su oba sufiksa hrvatska pa ako jedne od tih riječi i nema u hrvatskome jeziku, ima ju pravo napraviti.

Nakon toga odgovora zapitao sam ju gdje se susrela s tim problemom. Rekla je da je u jednom izlaganju čula izraz "jednota Presvetoga Trojstva", a ona bi sama rekla *jednoća*.

Na to sam joj odgovorio da bi jedna od njih mogla biti hrvatska, a druga srpska ako se tako ostvarilo u praksi. Koliko ja znam, nije, ali za valjan odgovor potrebno je provjeriti kako je u praksi.

Tu smo se opet sreli s jezičnim osjećajem koji je potakao pitanje, a da bismo ga mogli provjeriti, objektivizirati i da bismo mogli dati potpun odgovor, potrebno je pogledati u priručnike.

Prvo je što uzimam u ruke, knjiga *Razlike između hrvatskoga i srpskoga književnoga jezika* Petra Guberine i Krune Krstića, ali u njoj ne nalazimo ni jednu od tih dviju riječi. Isto tako ni u *Razlikovnom rječniku hrvatskoga i srpskoga jezika*

Vladimira Brodnjaka. Ni u Benešićevu *Rječniku hrvatskoga književnoga jezika*, koji obilno donosi potvrde, nema ni jedne od njih.

Zatim uzimam rječnik dviju Matica, ali ni u njemu nema ni jedne. Tek u *Rečniku srpskohrvatskoga književnog i narodnog jezika*, u kojem su zabilježene i hrvatske potvrde, nalazim jednu potvrdu za *jednoća*, i to srpskoga pisca, ijekavca Ljudevita Vuličevića: *U svojem narodu probudiše ideju jednoće*.

Jednote ni u njemu nema, ali sam našao dvije potvrde za *jednost* u značenju "jedinstvo", "jednakost", opet srpske.

Na kraju sam se sjetio uzeti *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika* i u njemu našao dobro potvrđenu *jednost sa značenjem "isto što jedinost 1"*, a i riječ *jednota* sa značenjem "isto što jedinost 1", a primjer je za *jednota* iz I. godišta Danice Horvatske, Slavonske i Dalmatinske. Prepisujem iz nje jer u rječniku nije za ovu priliku dovoljno opširno, a ima i jedna tiskarska (?) pogriješka: *Takova na svestranoj vzajemnosti založena jednota Slavov i možnija i bolja bude, negoli sanjarsko [träumerisch] sjedinjavanje, i nasilno mēšanje svih narēčjih slavskih u jedno jedino*. Članak je nepotpisan, ali je to samo prvi dio, a potpisan je u idućem broju, i to je tekst Vjekoslava Babukića. Usput da napomenem: jedinoga štokavca među užim krugom iliraca.

Što nam sve ovo govori? Da su *jednost* i *jednota* potvrđene hrvatske riječi, a *jednoća* potencijalna jer su sve u hrvatskom i srpskom, koliko su potvrđene, rijetke pa se nije stvorila uporabna polarizacija. Zato Hrvat može upotrijebiti svaku koja mu ustreba.

Znam odakle je došao osjećaj da je *jednota* srpski, a *jednoća* hrvatski. Došao je po opreci srp. *čistota*, a hrv. *čistoća*, ali